

Михалюк Н.Ю.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ПОЛИТИКА СОВЕТА ЕВРОПЫ ОТНОСИТЕЛЬНО АГРЕССИИ РОССИИ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье отображены основные положения политики Совета Европы по поддержке Украины в вопросе российской агрессии. Выявлено поддержку Украины в вопросе аннексии Крыма, развития сепаратистских настроений и боевых действий в Донецкой и Луганской областях. Рассмотрены основные заявления и декларации Совета Европы, стран-членов организации. Проанализированы международные последствия действий Российской Федерации. Сосредоточено внимание на общих действиях Украины и СЕ по реализации единой реакции мирового сообщества на недопустимую политику РФ.

Ключевые слова: политика Совета Европы, агрессия России, аннексия, война, ПАСЕ, КМСЕ, Украина.

Mykhaliuk N.J.

Lesya Ukrainka East-European National University

THE POLICY OF THE COUNCIL OF EUROPE ON RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE

Summary

The article provides the main activities of the policy of the Council of Europe to support Ukraine on Russian aggression. The paper revealed support of Ukraine on Crimea annexation, development of separatist feelings and warfare in Donetsk and Lugansk regions. The article reviewed key statements and declarations and of the Council of Europe and state-members. It is analyzed the international consequences of actions of the Russian Federation. Author focused attention on joint actions of Ukraine and the Council of Europe on a uniform reaction of the international community to unacceptable policy of Russian Federation.

Keywords: politics of the Council of Europe, RF aggression, annexation, war, PACOE, CMCOE, Ukraine.

УДК 32.019.52

СТАН ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Почта А.М., Лапка В.С., Маскевич О.Л.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Розглянуто теоретичні основи формування політичної свідомості громадян. Визначено особливості формування політичної свідомості, фактори впливу на її розвиток в Україні. Висвітлено основні проблеми, що відбуваються в свідомості мас на сучасному етапі. Проаналізовані особливості формування нової системи цінностей та пріоритетів у свідомості громадян. Висвітлено сучасний стан свідомості українців, проблеми та напрями подальшого розвитку.

Ключові слова: політична свідомість, політична культура, політична психологія, менталітет, віра, політична активність, політична криза.

Постановка проблеми. Політична свідомість характеризує всю сукупність духовних утворень, що визначають здатність людини існувати у політичній сфері, взаємодіяти з органами управління, нести відповідальність за реалізацію прав і свобод. Сучасній політичній свідомості України притаманний низький ступінь довіри населення до державних інститутів влади, включаючи судову гілку влади, ігнорування законних способів розв'язання конфліктів, переважання емоційних регуляторів у політичній діяльності. За таких умов необхідним є компетентний аналіз та постійний моніторинг як політичної свідомості суспільства загалом, так і окремих його верств та громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування політичної свідомості, а також розвитку політичної культури за радянських часів займалися відомі дослідники, серед яких перш за все слід назвати М. Михальченка, П. Сергієнка, О. Уледова та ін. Розпад Радянського Союзу, проголошення незалежності України активізує дослідницький інтерес до зазначеної проблеми. У світ виходять роботи В. Воловика, В. Воронкової, М. Жулинського, В. Кременя, М. Люзняк та ін., що прямо або опосередковано торкаються проблеми політичної свідомості. Різним її аспектам присвячені дисертаційні праці філософського напрямку (Л. Данилюк, В. Додінова,) політологічного (Д. Арабаджієв, І. Жда-

нов, С. Матвієнків, Ю. Руденко), психологічного (М. Дідух, Р. Карковська) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Постійні зміни в соціально-політичній сфері країни викликають дезорієнтацію громадян та значні метаморфози в їх свідомості, які вимагають подальшого вивчення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз проблеми формування політичної свідомості особистості та політичної культури громадян України в сучасних політичних реаліях.

Дана мета реалізується в наступних завданнях:

- сформулювати актуальність вивчення проблем формування політичної свідомості в сучасному суспільстві;
- розкрити сутність політичної свідомості;
- відобразити вплив на політичну свідомість чинників різної природи, що свідчать про метаморфози політичної свідомості в умовах політичної кризи;
- розкрити стан політичної свідомості як суспільства в цілому, так і окремих класів, верств, груп;
- зробити відповідні висновки.

Виклад основного матеріалу. Зміст політичної свідомості гостро відчувається в детермінованості до національних інтересів, які в певних історичних умовах мають властивість доминувати в реальному житті. В той же час політична свідомість не є пасивне відображення політичного буття. Політична свідомість здатна випереджати практику, прогнозувати розвиток суспільно-політичних процесів. Отже, вона здатна справляти значний вплив на політичне життя, на динаміку політичної культури суспільства. Крім того, від рівня політичної свідомості багато в чому залежить політична поведінка, характер політичної діяльності, як окремих людей, так і їх суспільно-політичних об'єднань [5, с. 510].

Російський аналітик Е. Шестопал дає таке визначення політичної свідомості: «сприйняття суб'єктом тієї частини реальності, котра пов'язана з політикою, з питаннями влади і підпорядкування, державою та її інститутами». Подібної позиції дотримується вітчизняний політолог В. Бебик, однак, трактує її значно ширше: «політична свідомість є сукупністю раціональних і емоціонально-чутливих, теоретичних і емпіричних, ціннісних і нормативних, свідомих і підсвідомих уявлень суб'єктів політики щодо подій, явищ і тенденцій, пов'язаних з питаннями політичної влади». Політична свідомість розуміється як складна сукупність ментальних явищ, у яких проявляється індивідуальне й колективне сприйняття політики учасниками політичних процесів [1, с. 136].

Поняття «політична свідомість» тісно співвідноситься з поняттям «політичної людини» Арістотеля. Великий мислитель був переконаний, що поведінка людини формується суспільством, у процесі реагування на його традиції, мораль, інституції. «Людиною політичною» стає індивід, якщо він вступає у відносини з владою, її інституціями. Політична свідомість є властивістю діяльності в політичній сфері і в її виходах на громадянську, неполітичну сферу.

Політична свідомість знаходить своє чітке вираження в політичних переконаннях. Відомий фахівець Р. Лейн у роботі «Політична людина»

виводить вісім елементів усередині основних переконань: переконання індивідуальної ідентичності; уявлення про інших; уявлення про владу й авторитет; потреби, мотиви, цінності; етичні проблеми; способи пояснення явищ і подій; розуміння структури політичної інтерпретації; поняття і використання знань. Переконання дає змогу швидше виробити власну позицію, зіставити своє бачення політики з іншими учасниками політичного процесу [5, с. 511].

Отже, політична свідомість – система теоретичних і повсякденних знань, оцінок, настроїв і почуттів, за допомогою яких відбувається усвідомлення політичної сфери соціальними суб'єктами – індивідами, групами, класами, спільнотами [4, с. 87]. Політична свідомість формується тоді, коли особистість усвідомлює свою групову належність та ідентичність, неможливість реалізації інтересів без участі в певних відносинах з політичною владою, а також громадянський статус суб'єкта, наділеного правами, свободами, можливостями впливати на владу.

Структурно політична свідомість включає як статичні (цінності і загальні орієнтації), так і динамічні (масовий настрій, громадська думка) компоненти. У конкретному виразі це, по-перше, рівень очікувань людей і оцінка ними своїх можливостей впливати на політичну систему в цілях реалізації наявних очікувань; по-друге, соціально-політичні цінності, що лежать в основі ідеологічного вибору (наприклад, справедливість, рівність, стабільність, порядок і т.д.); по-третє, швидкозмінні думки і настрої, пов'язані з оцінками поточного становища, уряду, лідерів, конкретних політичних акцій. Масова політична свідомість визначає тип і рівень політичної культури суспільства що обумовлює найтиповіші, масові варіанти політичної поведінки [7, с. 316].

Глибина розвитку компонентів політичної свідомості соціального суб'єкта визначає рівень його політичної освіченості та зрілості політичної культури в цілому. Звичайно, політичні знання, уявлення – відносні, як і людські знання взагалі. Нерідко вони мають різний ступінь адекватності реальному стану речей, оскільки ґрунтуються не лише на об'єктивних фактах, а й на домислах, неперевіреній інформації, необґрунтованих, упереджених теоріях тощо. Це зумовлює і незрілість політичної культури в суспільстві, необхідність її підвищення та збагачення [4, с. 90].

Формування політичної свідомості відбувається в процесі політичного життя, є історично і соціально зумовленим продуктом політично життєдіяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і значною мірою залежить від характеру, темпу, змісту процесу політичної соціалізації особи [6, с. 56].

До чинників, які впливають на формування політичної свідомості сучасного українського суспільства, належать: специфічні риси національного характеру та менталітету (ментальності). Менталітет – єдність свідомості, інтелекту та розуму, система психічного життя і світогляду людей, що входять до складу конкретної нації (етносу). Вони суттєво впливають на особливості

шляху власного історичного політичного розвитку спільності, на формування політичних інститутів і цінностей.

Разом з тим соціально-політичні «накопичення» історичної пам'яті (видатні постаті, події, символи, міфи тощо), безумовно, теж є чинниками, які формують політичну свідомість сьогодення; особливості процесу трансформації в пострадянських країнах, зокрема в Україні, істотно впливають на формування політичної свідомості суспільства, зумовлюють її суперечливий характер [8, с. 20].

Для політичної свідомості притаманні певні функції, які вона виконує в суспільстві як соціальної системі. Слід зауважити, що серед останніх дослідниками найчастіше виокремлюються такі функції, як: пізнавальна, цілеспрямовуюча, регулятивна, ідеологічна, комунікативна, інтегративна, прогностична, аксіологічна тощо.

Зазначені функції більш доречно розглядати у якості додаткових, таких, що доповнюють основні. Основними ж функціями політичної свідомості, відповідно до двох провідних напрямів функціонального спрямування суспільної свідомості, слід вважати, з однієї сторони, функцію відображення політичного буття, а, з іншої, функцію активної зворотної дії політичної свідомості на політичне буття. Поряд із цим до основних функцій політичної свідомості слід віднести й ту, що узагальнює специфіку даної форми суспільної свідомості, а саме: функцію формування держави, її творення й розбудови (функцію державотворення) [7, с. 317].

Рівень політичної активності особистості безпосередньо залежить від рівня її політичної свідомості.

Протягом місяців передвиборчої кампанії українців щодня намагаються загітувати десятки тисяч кандидатів до місцевих рад. Тонни агітаційних матеріалів – буклетів, брошур, листівок, календарів, газет – роздаються величезними тиражами на вулицях українських міст. Дороги щільно увішані політичною рекламою – кожен 2-й борд та сітілайт агітує за того чи іншого кандидата, партію. З екранів телевізорів, з радіоприймачів та інтернет-сайтів в режимі нон-стоп ллється прихована та неприхована політична реклама. Все заради однієї миті – дня голосування, коли виборець має прийти на дільницю та віддати свій голос тому чи іншому кандидату або партії. В умовах жорсткої інформаційної та психологічної боротьби за виборця, переможе той, хто зможе нав'язати свою «картину світу», свою оригінальну концепцію реальності.

А що відбувається, коли свідомий громадянин байдужіє до самого інституту виборів? Як правило – першим дзвіночком є низька явка виборців у день голосування [4, с. 95].

По Україні явка на місцевих виборах у 2015 році склала 46,5%, що на 2,2% менше за середню явку на місцевих виборах у 2010 році. Спостерігачі зауважили, що суттєво вища явка фіксувалася лише тоді, коли вибори до органів місцевого самоврядування збігалися в часі з парламентськими виборами. Це 75,6% – у 1994 році, 70,8% – у 1998 році, 69,3% – у 2002 році, 67,6% – у 2006 році. ЦВК повідомляє, що найвищою була явка виборців у Тернопільській (56,50%) та Львівській

областях (56,31%). Більше 50% виборців прийшли на голосування в Івано-Франківській, Волинській, Хмельницькій, Рівненській та Вінницькій областях. Найнижчою була явка виборців на Донеччині (31,65%) та Луганщині (35,27%).

Низьку явку політичні експерти та опоненти влади пояснюють недосконалим виборчим законом, розчаруванням та апатією виборців, а також наголошують на низькій довірі виборців до влади. На тлі розчарування темпами та якістю проведення реформ в країні, українці починають розчаровуватися у своїх ще вчорашніх політичних кумирах [3].

За останніми соціологічними даними, 65% населення розчаровані змінами в Україні після «Революції Гідності». Зокрема, більшість опитаних оцінили сучасну політичну ситуацію в Україні як катастрофічну та неконтрольовану (55,3%) і лише 3% охарактеризували як стабільну.

Крім того, майже 48% респондентів очікують зміни життя на гірше.

Опитувани також зазначили, що найбільше побоюються подальшого поширення війни на всю територію України (87,8%), втратити близьку людину на війні (58,5%) та зростання цін та інфляції (33,4%).

Неоднозначним питанням для українців є шлях виходу України з ситуації, що склалася на Донбасі. 46,9% респондентів зазначили, що найоптимальнішим входом з ситуації є лише жорстокі військові дії до повного знищення терористів. Разом з тим 46,3% опитаних вважають, що головне зберегти мир – тому важливо вести перемовини і спробувати вирішити конфлікт мирним шляхом [6, с. 56].

Крім того, більшість українців (62,7%) вважають, що найкращим варіантом побудови держави є розвиток місцевого самоврядування та надання більше прав громадам, в тому числі права розпоряджатися фінансами, до централізації влади та посилення владної вертикалі схильні лише 37,3% українців. Спостерігається різке розчарування громадян України в державі як інституті влади. Так, у 2015 році найбільше українці сподіваються на себе (72,3%), на близьких (29,2) і лише на третьому місці і зі значним відривом – на державу (15,8%) [2, с. 207].

Висновки та пропозиції. Політична свідомість, постаючи як одна із основних форм суспільної свідомості, яка складається із певної сукупності ідеальних форм, що охоплюють і відображають політичне буття, суб'єктивних образів державного устою, системи державної влади, напрямку розвитку держави, які формуються у суспільстві на відповідному етапі його історичного розвитку шляхом накопичення, збереження й перетворення інформації про них, має певний державотворчий.

Умовою формування політичної культури людей є їхня включеність у політичний процес, взаємодія з політичною реальністю. Сучасний стан українського суспільства характеризується низьким ступенем політичної активності, що є наслідком цілої низки соціально-психологічних проблем. Політична поведінка обмежується у кращому разі помірно активною політичною участю у житті країни, що на даний момент характеризується низькою явкою на виборах. У передвиборчий

період відбувається значне інформаційне пере- найбільш важливим важелем впливу влади на навантаження, яке спричиняє відторгнення, не- суспільство є проведення конкретних реформ, як сприйняття політичних процесів. Але все ж таки в економіці так і в соціальній сфері.

Список літератури:

1. Головуха С. Теоретико методологічні засади вивчення феномену політичної культури / С. Головуха // Людина і політика. – Київ, 2013. – № 4. – С. 135-141.
2. Вашкевич В. Ціннісно-світоглядні настанови молоді в сучасних умовах. Гілея: науковий вісник: [зб. наук. пр]. – К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2013. – Вип. 73. – С. 205-209.
3. Вибори в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://electioninfo.org.ua/?i=1251>
4. Дембрицька Н. І. Когнітивні аспекти політичної свідомості нового покоління / Н. І. Дрембрицька // Соціальна психологія. – 2014. – № 1. – С. 87-99.
5. Кавка Д. П. Політична свідомість / Д. П. Кавка // Політологічний енциклопедичний словник / [упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – С. 510-511.
6. Стан суспільної свідомості в Україні після падіння режиму Януковича / Інформаційний бюлетень – Березень – 2014 / [За ред. М. М. Слюсаревського; упоряд. Л. П. Черниш]. – К., 2014. – 56 с.
7. Мельник В. В. Формування морально-світоглядних і культурних засад національної самосвідомості українського народу / В. В. Мельник // Гілея: науковий вісник: [зб. наук. пр.] – К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР». – 2011. – Вип. 58(3). – С. 315-326.
8. Штука І. А. Політична культура в контексті модернізації політичної системи України [Текст]: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / Штука Ірина Анатоліївна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2013. – 20 с.

Почта А.Н., Лапка В.С., Маскевич Е.Л.

Винницький торгово-економічний інститут
Київського національного торгово-економічного університета

СОСТОЯНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

Аннотация

Рассмотрены теоретические основы формирования политического сознания граждан. Определены особенности формирования политического сознания, факторы влияния на ее развитие в Украине. Освещены основные проблемы, происходящие в сознании масс на современном этапе. Проанализированы особенности формирования новой системы ценностей и приоритетов в сознании граждан. Отражено современное состояние сознания украинцев, проблемы и направления дальнейшего развития.

Ключевые слова: политическое сознание, политическая культура, политическая психология, менталитет, политическая активность, политический кризис.

Pochta A.M., Lapka V.S., Maskevich O.L.

Vinnitsa Institute of Trade and Economic
of Kiev National University of Trade and Economics

THE STATE OF THE POLITICAL CONSCIOUSNESS OF MODERN UKRAINIAN SOCIETY

Summary

Theoretical bases of formation of political consciousness of citizens. The features of forming of political consciousness, the factors influencing its development in Ukraine. The main problem occurring in the minds of the masses at the present stage. The article analyses the peculiarities of formation of new system of values and priorities in the minds of citizens. Reflects the state of consciousness of Ukrainians, the problems and directions of further development.

Keywords: political consciousness, political culture, political psychology, mentality, political activity, political crisis.